Агазеҭ шьаҭаиркит Д.И. Гәлиа 1919 ш. февраль 27 азы

АԤСНЫ

Ареспубликатәҳәынҳҳарратәусҳәарҳа «Аҳснымедиа»

2024 ш. декабр 12 № 95-96 (21 602)

Алашара, ауалафахәы, абылтәы

Аилацәажәара

d **Абарҭ азҵаарақәа ирзааҭгылеит Аԥсны ахада инапынҵақәа назыгӡо Бадра Гәынба имҩаԥигаз аилацәажәараҿы. Аԥыза-министр ихаҭыԥуаҩ инапынҵақәа назыгӡо, афинансқәа рминистр Владимир Делба иазгәеиҭеит, аԥхьа аԥаратә малқәа шдәықәҵаз амчратә усбарҭақәа русзуҩцәа руалафахәы рызшәаразы, аҩбатәи аетап аан ргәы ишҭоу Амиграциатә маҵзура, аҭагылазаашьа ҷыдақәа рзы Аминистрра, ашәахтәқәеи аизгақәеи Рминистрра, Аҳәынҭҳазалхырҭа русзуҩцәа ауалафахәы рызшәара. Аҵыхәтәаны ауалафахәы рызшәахоит асоциалтә усхк аусзуҩцәа.**

«Ауалафахәы рызшәара аганахьала аҭагылазаашьа шыуадаҩыц иаанхоит, аха ҳахылаԥшуеит. Ҳазну аамҭазы апроблема аӡбара ҳаҿуп ҳамч зықәхо аресурсқәа ахрархәарала, ахыдҵақәа рынагӡара ҳеазаҳшәоит», – иаҵишьит иара.

Аҵара аминистр инапынҵақәа назыгӡо Инал Габлиа иҳәеит, афымца аганахьала иҟоу аҭагылаазаашьа иахҟьаны ишырыӡбаз декабр 11 инаркны 17 азынӡа аҵара аус аанкылара. Уи зыдҳәалоу ашколқәеи ахәыҷбаҳчақәеи рырԥхара аганахьала ицәырҵыз ауадаҩрақәа роуп.

«Агәабзиарахьчара аминистр инапынҵақәа назыгӡауа Едуард Быҭәба иазгәеиҭеит ахәышәтәырҭатә усҳәарҭа дуқәа рҟны иқәыргылоу агенераторқәа еиқәышәшәа аусура ишаҿу, аха урҭ рылшарамчқәа шыԥку. Иара иажәақәа рыла, ҳазну аамҭазы абылтәы иазхаша шыҟоугьы, ареанимациатә ҟәшақәа змоу ахәышәтәырҭақәа иҵегьы былтәыла еиқәыршәатәуп. Уахь иаҵанакуеит Ареспубликатә хәышәтәырҭа, ахшараиурҭа, агемодиализ аҟәша, ахирургиа.

Быҭәба иациҵеит адизель-генераторқәа ахьыҟам ахәышәтәырҭақәа шыҟоу.

«Аҭыԥантәи ахадара ацхыраарала 2-тәи аҿалаҟьтәи, аинфекциатәи ахәышәтәырҭақәа иара убас адизель-генераторқәа роуит. Урҭ рыла еиқәыршәоуп аԥсихиатриатә хәышәтәырҭеи аонкологиатә диспансери», – иазгәеиҭеит иара.

Бадра Гәынба афинансқәа рминистр инапынҵақәа назыгӡауа инапы ианиҵеит амедицинатә маҵзурақәа рганахьала иҟоу ауалқәа ршәареи амедицинатә усҳәарҭақәа иааиԥмырҟьаӡакәа былтәыла реиқәыршәареи рзы аусмҩаԥгатәқәа идикыларц. Иара иажәақәа рыла, ареспубликатәи амедицинатә усҳәарҭақәа реиқәыршәаразы уахыки-ҽнаки 5 тоннак иреиҵамкәа абылтәы аҭахуп.

Аԥыза-министр инапынҵақәа назыгӡауа Валери Бганба ЕгрГЕС иҟоу аҭагылазаашьа далацәажәеит, иаҵишьит аӡеизакырҭаҿы аӡы аҩаӡара даара ишылаҟәу, уи уаҩы агәҭынчымра шинаҭо.

«Аҵыхәтәантәи адырраҭарақәа рыла, аӡеизакырҭахь секундк ала инеиуа аӡы 35 кубометр заҵәык ауп иартәо. Аӡеизакырҭаҿы аӡыҩаӡара уажәы 409, 8 метр аҟны иҟоуп, ари иаанаго аҭагылазаашьа бааԥсуп ҳәа ауп. Иҳаҩсыз уахыки-ҽнаки рыҩнуҵҟала ҳара иҳауз 2 миллион киловатт-саат заҵәык роуп, арахь ҳара иаҳҭахуп 7, 5 миллион киловатт-саат алашара шҳарцәогьы. Ари иаанаго убри ауп, ҳара ҳхы иаҳархәоит Урыстәылатәи Афедерациа аҟынтәи иҳауа 5 миллион киловатт-саат раҟара. Убри иҳауа афымцамч ахә ҳзымшәо ҳҟалар, убасҟан атәыла уахыки-ҽнаки 2, 5-3 миллион киловатт-саат еиҳамкәа иаиулоит, ҳаргьы иҵегьы алашара ҳмырцәалар ада ԥсыхәа ҳамамкәа ҳаақәхоит», – иҳәеит Бганба.

Ахада инапынҵақәа назыгӡауа иаҵишьит ҳазҭагылоу аамҭазы аусҳәарҭақәа зегьы еиқәышәшәа русура акырӡа шаҵанакуа.

«Ирласны рҭыԥ иқәҵалатәуп фымцала, былтәыла, уалафахәыла ауаа реиқәыршәара иамадоу апроблемақәа. Аҭагылазаашьа ҳалаԥш ахуп, уи аҭышәаныртәаларазы амҩақәа рыԥшаара ҳашьҭоуп», – иазгәеиҭеит аилацәажәара аҵыхәтәан.

Иара убас Ахада инапынҵақәа назыгӡауа Бадра Гәынба абылтәы еилахәырақәа рнапхгаҩцәа дырԥылеит. Уаҟа ирылацәажәеит иуадаҩу аҭагылазаашьаҿы аусеицура азҵаарақәа. Хшыҩзышьҭра ҷыда азыҟаҵан анагӡаратә мчреи абылтәы ҵьармыкьа знап алакуи русеицура.

Ауаснагӡатә хада – агәабзиарахьчара аусҳәарҭақәа, ачаӡырҭақәа, азинхьчаратә усбарҭақәа. атәылахьчара аусбарҭақәа аԥхьа иргыланы реиқәыршәара ауп. Иазгәаҭан ҳазну аамҭазы иҟоу абылтәы шазхо. Иара убас, иазааҭгылан абылтәы зҭиуа аилахәырақәа рҿаԥхьа ирықәу ауал ашәара, иара убас ианаамҭоу арезерв аагара акырӡа шаҵанакуа.

Бадра Гәынба абылтәы еилахәырақәа рнапхгаҩцәа ҭабуп ҳәа реиҳәеит ишьақәгылаз аҭагылазаашьа еилкааны иахьазнеиуазы, иҟарҵо адгыларазы.

Аилацәажәара рхы аладырхәит Аԥыза-министр инапынҵақәа назыгӡо Валери Бганба, Аԥыза-министр актәи ихаҭыԥуаҩ инапынҵақәа назыгӡо, аенергетикеи атранспорти рминистр Ҵьансыхә Нанба, Аԥыза-министр ихаҭыԥуаҩ инапынҵақәа назыгӡо афинансқәа рминистр Владимир Делба.

Азакәанпроектқәа ирыхәаԥшит

Аԥсны Жәлар Реизараҿы

d **«Автотранспорттә хархәагақәа рҳәынҭқарратә шәҟәҭагаларазы» азакәан апроект иалацәажәеит Жәлар Реизара аҳәынҭқарра-зинтә политиказы Аилак алахәылацәа реилатәараҿы.**

Урҭ азакәан апроект аус адулара иацырҵарц аӡбамҭа рыдыркылеит. Авторцәа ргәаанагарала, иарбоу азакәан апроект ала зҭыԥ иқәҵатәу апроблемақәа рхыԥхьаӡараҿы иҟоуп:

- иаарту, аҳәынҭқарреи ауаажәларреи рзы финансла ифеидоу аҳәынҭқарратә шәҟәҭагаларатә дыргақәа рыҭара, ус иуҳәар ауазар, иалкаау асериақәеи акомбинациақәеи рыҭара аԥҟарақәеи апринципқәеи рышьақәыргылара;

- ашәҟәы иҭагалам, мамзаргьы атехникатә гәаҭара иахымсыз, мамзаргьы автотранспорттә хархәага аԥшәма иԥсахра аан аиҭашәҟәҭагалара иахымсыз автотранспорттә хархәагақәа рхархәаразы аԥкрақәа ралагалара. Азакәан апроект автотранспорттә хархәагақәа рҳәынҭқарратә шәҟәҭагаларазы аиҿкааратәи азинтәи ашьаҭақәа шьақәнаргылоит.

Аҳәынҭқарра-зинтә политиказы Аилак аилатәараҿы иахәаԥшын «Аԥсны атәылауаҩразы» Азакәан аиҭакрақәа ралагарларазы» азакәан апроект.

Азакәан апроект ишьақәнаргәҭәоит Аԥсны атәылауаҩра аиураҿы азеиԥш ԥҟарақәа рыла еиԥш, ирмариоу авариант алагы, иара убас атәылауаҩра аиҭашьақәыргыларазы азы иназыцҵоу аҭагылазаашьақәа шьақәнаргылоит.

Аилатәараҿы иара убас иахәаԥшит «Ауаажәларратә палата ашьақәгылашьа иазку Аԥсны азакәанԥҵаратә шәҟәынҵақәак аиҭакрақәа ралагаларазы» азакәан апроект.

Азакәан апроект неигеит адепутат Дмитри Маршьан. Инарҭбааны азҵаара алацәажәара ашьҭахь, Аилак алахәылацәа урҭ иааиуа аилатәараҿы аҩбатәи аԥхьарала рыдкыларазы ажәалагалара аҟаҵаразы аӡбамҭа рыдыркылеит.

Атәанчахәқәа – ианаамҭоу

Декабр 18 инаркны

Аԥсны Атәанчаҩратә фонд ахантәаҩы Денис Гәыларна атәыла аԥыза-министр инапынҵақәа назыгӡо Валери Бганба даниԥылоз, ԥхынҷкәынмзазы атәанчахәқәа зегьы ианаамҭоу ршәара алыршахоит ҳәа адырра ҟаиҵеит.

«Ҳтәанчаҩцәа рҿаԥхьа ҳхыдҵақәа зегьы хымԥада инаҳагӡоит, еиҵахара ҟалаӡом»,- иҳәеит Денис Гәылариа.

Иара иазгәеиҭеит ԥарала аиқәыршәара иааиуа амчыбжь инаркны ишалаго.

«Ԥхынҷкәынмза 18 рзы ауаа руалафахәы роуа иалагоит», - иҳәеит Денис Гәылариа.

Ауаҩы изинқәа рыхьчара Амш

Декабр 10 азы иазгәарҭеит

d **Есышықәса, ԥхынҷкәынмза 10, 1950 шықәса инаркны ауаҩы изинқәа Жәларбжьаратәи рымш азгәарҭоит.**

Ари аныҳәа ихадоу аҵакы змоу арыцхә иадҳәалоуп - ԥхынҷкәынмза 10, 1948 шықәса рзы ООН Ассамблеиа хада иаднакылеит, иагьрыланахәеит ауаҩы изинқәа рзы Еицырзеиԥшу адекларациа, анаҩс аҳәынҭқарракәаалахәылацәа ирыдыргалеит ари Адекларациа атекст аларҵәара, еиҳаркгьы арҵаратә ҵараиурҭақәа, ашколқәа уҳәа рҟны еилыхра ҟамҵакәан, атәыла аполитикатә статуси аҭакырадгьыли иазхьамԥшкәа. Аҩбатәи адунеитә еибашьраан ауаатәыҩса ирхыргаз агәаҟрақәа рнаҩс, ари ҷыдала аҵак ду аман.

Аԥсны ауаҩы изинқәа астатс ҷыда рымоуп. Урҭ Аконституциа иарбоуп. Иҳәатәуп, 1994 шықәсазы акырҭуа-аԥсуа еибашьра ашьҭахь Аԥсны жәлар зҭагылаз ашәарҭара ҳасаб азуны, ишрылаҳәаз Аԥсны Аҳәынҭқарра Аконституциа. Аконституциа атәылауаа ирнаҭеит Азеиԥш декларациаҟны ишьақәырҭәҭәаз азинқәеи ахақәиҭрақәеи.

Аԥсны азинхьчаратә усбарҭақәа иарбоу азинқәа рыхьчараҿы инарыгӡо ароль ҳаракуп. Урҭ рхықәкы хаданы иҟоуп – ауаажәларра рыҩныҵҟа азакәанра ашьақәыргылареи ашәарҭадара алыршареи. Иарбоу аусбарҭақәа, рзинмч аҳәаақәа ирҭагӡаны, ахәҭакахьала ауааԥсыра рзинқәеи рхақәиҭрақәеи еилазгар зылшо аҵәгьоурақәа рыԥхырҟәҟәаареи реилыргареи рнапы алакуп.

Аԥсны азинхьчаратә усбарҭақәа рнаҩс аус руеит иҷыдалкаау аҳәынҭқарратә зинхьчаратә институтқәа. Урҭ русура ауаҩы изинқәа рыхьчара, атәылауаа рзинқәа адгылара рыҭара, иара убас азинхьчаратә ԥышәа аиҕьтәразы абжьгарақәа рыҟаҵара иазырхоуп.

(Алгарҭа 2-тәи ад.)

Наира Сабекиа

Альбина Жьиба

32 шықәса уажәапҳьа

Агәалашәара

Декабр 6 азы 32 шықәса ҵит аҭарауаҩ-археолог, арранапхгаҩы, Аԥсны Афырхаҵа Мушьни Хәарҵкиа дҭахеижьҭеи.

Мушьни аӡәы дилаҩашьомызт, ихәыцшьа хәыцшьа еиԥшымызт, абаҩхатәра ду иман. Абарҭ иҟазшьа ҷыдақәа ааԥшит студент-археологны данықаз 80-тәи ашықәсқәа раан. Иааиртит ажәытәӡатәи аҳаԥаҿтәи ауаҩы игылартақәа. Иҩызцәа еснагь икәша-мыкәша еизон, аидеиақәа жәпакы драԥшьгаҩын. Иусура гәык-ԥсык ала дазыҟан. Аԥснытәи аҳәынҭуниверситети РАН археология Аинститути рҟны аус аниуаз, лассы-лассы аекспедициақәа рахь дцон, Аԥсни иара акандидаттә диссертациа ахьирмазеиуаз Ленингради дцо-дааиуа дрыбжьан.

Аԥсны жәлар Рҵьынцьтәылатә еибашьра далахәын раԥхьатәи амш инаркны. Уи хадак, ԥызак иаҳасабала ихы аиршит ажәлар рхақәиҭраз ақәԥараҿы. Агәымшәа зыҭҭаз аибашьҩы, агәыԥ ҷыдақәа дрыланы аҕа итыл ахь инықәоз, зегь ҳаҭыр зқәырҵоз акомандир, ажәыларақәа жәпакы ираԥхьагылаз, Аԥсадгьыл зхы ақәызҭаз Афырхаҵа – абас даанхоит ажәлар ргәалашәараҿы.

Мушьни Хәарҵкиа диит 1955 шықәсазы. Далгеит Н.Лакоба ихьӡ зху Аҟәатәи ажәабатәи абжьаратә школ. 1973-1975 шықәсқәа рзы арра ихигон. 1981 ш. азы Аԥснытәи аҳәынҭуниверситет аҭоурыхтә факультет далгеит.

1983-1992 шықәсқәа рзы Аԥснытәи аҳәынҭмузеи аҟны ҭҵаарадырратә усзуҩын. СССР анаукақәа Ракадемиа археологиа Аинститут Ленинградтәи аҟәша аҟны аҭоурыхтә ҭҵаарадырракәа ракандидат ҳәа аҭаратә хьӡы аиуразы «Мраҭашәаратәи Аԥсны ҵаҟатәи аплеолит» ҳәа адиссертациатә тема аус адиулон.

1992 шықәса август 14 азы иҩызцәеи иареи Аҵха ҟаԥшь аҟны ажәылара рыдыркылт. Анаҩс аҭак ҷыда змаз хазтәи абаталион акомандирс, Гәымсҭатәи ахырҕәҕәарҭатә ҳәаа акомандирс дыҟан.

Аибашьра алагамҭазыҵәҟьа иара инапхгарала иаанкылан Гәымсҭатәи афронт аҟны аҕа мҽхакы ҭбаала ижәылара.

Гагра анҭадырцәы ашьҭахь, Мушьни Хәарҵкиа Мрагыларатәи афронт ахь ддәықәырҵеит Очамчыра-Ткәарчалтәи ахырхарҭаҿы Аԥсны Арбџьар Мчқәа рштаб хада ахаҭарнакс. Уаҟа уи дыруаӡәкхеит астратегиатә ҵак змаз Кәачара ақыҭа ахы иақәиҭызтәуаз.

Иара убас иара дрылахәын ихаҭа еиҿикааз агәыԥ ҷыдақәа дрыланы аҕа итыл ахь аҵәырҵракәа. Афронткәа рыҩбагь рҟны иара ибзоурала иҭархан акәалҭтехника (атанкқәа, БМП-қәа, БТР-қәа) 5 цырак.

Дҭахеит Цхьынҵҟар (уажәы – Лашькьындар) ақыҭан 1992 декабр 6 азы аҕа ижәыларақәа рыԥхьацараан. Анышә дамадоуп Лыхнашҭа.

М.Хварҵкиа данҭаха ашьҭахь ихҵоуп Аԥсны Афырхаҵа ҳәа ахьӡ.

Аӡәгьы имазҵаакәа

Ԥасатәи ашкол алахьынҵа

Аԥыза-министр инапынҵақәа назыгӡо Валери Бганба аиԥылара мҩаԥигеит. Уаҟа иахәаԥшын аикәԥареи атлетика хьанҭеи ршкол ԥасатәи ахыбра акәша-мыкәша ишьақәгылаз аҭагылазаашьа.

Ахцәажәара рхы аладырхәт аҭара министр инапынҵақәа назыгӡо Инал Габлиа, аҿари аспорти рускәа рзы Аҳәынҭеилакы ахантәаҩы инапынҵақәа назыгӡо Ҭарашь Ҳагба, аҭоурых-культуратә ҭынха ахьчаразы Аҳәынҭусбарҭа аиҳабы Гаррик Сангәлиа, аспорттә уаажәларра ахаҭарнакцәа.

Аҟәа, Аршба имҩаҿы иҟоу зыбжа рбгоу ахыбра зтәыз иқәыргеит иҳәаҩсыз аԥсшьара мшқәа раан, аӡәырҩы уи ишаҿагылозгьы.

Аспорттә уаажәларра ахаҭарнакцәа ахыбра ахьықәыргаз ргәаԥсахы еибанаркит, аԥыза-министр инапынҵақәа назыгӡауа иахь аҳәара ҟарҵеит ахыбра аҭара Аминистрра азырхынҳәра дацхраарц, иара убас аус зымуа егьырҭ аспорттә хыбракәа ашәҟәы иҭаргаларц.

Валери Бганба агәра диргеит ахыбра азинтә статус азҭаара инҭкааны ишахәаԥшхо, иагьақәиргәыҕит ԥасатәи аспорттә хыбракәа зегьы изтәу, изҵазкуа реилкааразы акомиссиа шаԥиҵауа.

(Алгарҭа.)

Ҳхы иалҳаршо ауп лҵшәас иҳауа

«Ҳара ҳаицуп» аҟны

Елана Лашәриаԥҳа

Ԥхынҷкәын 3 рзы адунеи аҿы изгәарҭеит зылшаракәа ԥку ауаа жәларбжьаратәи рымш. Аԥсны ус иҟоу, адгылареи ацхыраареи хымԥада изҭаху зылшаракәа ԥку маҷыҩӡам. Рхыԥхьаӡара рацәамзаргьы, ус иҟоу ауаа ацхыраара ахьроуа ацентркәа аус руеит ҳтәылаҿы. Руак – агәыҳалалратә центр «Ҳара ҳаицуп» аартын 2021 ш. рзы, Еиду Амилаҭқәа Реиҿкаара «Аҿиара» захьӡу иҷыдоу апрограмма иҟанаҵаз ацхыраарала. Ацентр аԥшьгаҩсгьы, еиҳабысгьы дамоуп Милана Аҵьԥҳа.

Ишырҳәо еиԥш, ажәа ахы умҳәакәан аҭыхәа узҳәом. Милана 26 шықәса лхыҵуеит, лара лылшаракәа ԥкуп. Дхәыҵаахыс лҭааҵәа Москва, Санкт-Петербург уҳәа аҳәааныркә дганы дырхәышәтәуан. Уи даара имариамызт, аҵареи аареи рнаҩсгьы, уаҟа ареабилитациа ахысра ахарҵь рацәа аҭахын. Милана акыр шықәса рыҩнуҵҟа Аҟәа аҟалакь аҿы иҟоу Ареспубликатә реабилитациатә центр аҿы аҽыхәышәтәра дахысуан, избан акәзар, Гагра араион аҿы уи аҩыза аҭыԥ ыҟамызт. Лара лажәақәа рыла, еснагь лгәы рызхьааун, иахьыхараз иахҟьаны Аҟәаҟа ареабилитациазы аарразы алшара змамыз. Акырынтәгьы дазхәыцхьан, Гагра араион зегьы зҵазкшаз центр аус ауазҭгьы, уи зҭаху шаҟа иарманшәалоз атәы.

"Ҳәаа змам" захьӡыз, Уаԥстәыла имҩаԥысуаз афорум салахәын. Сгьыжьны Аԥсныҟа санаа еилыскааит сызлагарц сҭахыҵәҟьоу- уи зылшаракәа ԥку ауаа ацхыраара рыҭара, дара аӡәгьы ишиҵамхо реилыркаара, аус рыдулара акәын», -лҳәоит Милана Аҵьԥҳа. Милана лара дахьынхо , Цандрыԥшь аҳаблаҿы ареабилитациатә центр аартразы апроект лҩит. Уи апроект Еиду Амилаҭкәа Реиҿкаара «Аҿиара» захьӡу ҷыдалатәи апрограмма адгылара анаҭеит, абас ала ацентр аартра алыршахеит. Иахьа ацентр иахыԥхьаӡалоуп зылшаркәа ԥку 80-ҩык, урҭ рыбжьара ирацәаҩуп ахәыҷкәа. Милана Аҵьԥҳа лажәақәа рыла, ацентр аусура ацхыраара анаҭоит Гагра араион ахадара. Убасгьы ацентр аусуразы ихымԥадатәыз, ирзымхоз амаругакәа рыла еиқәнаршәеит Аԥсуа-абаза конгресс. Аха, уи ацхыраара амҽхак маҷуп. Асеиԥш иҟоу ацентркәа русура хымԥадатәуп, ус анакәха, аҳәынҭқарра аҟынтәи адгылара рҭахуп.

Ацентр аҿы аус руеит аԥышәа змоу аспециалистцәа. Ареабилитациеи асоциалтә хнырнаалареи агахь ала зхы иамыхәо ацхыраара рырҭоит. Аԥсихологцәа, амассажтә терапевтцәа, афизиотерапиатә уада аусзуҩцәа уҳәа ацентр еиқәшәоуп зус здыруа аԥышәа змоу аусзуҩцәа рыла. Уи анаҩсгьы есҽнытәи аусура иалахуп хатәгәаԥхарала аус зуа ауааԥсырагьы, урҭ рыбжьара иҟоуп ашколхәыҷқәагьы.

Агәыҳалалратә центр "Ҳара ҳаицуп" анапхгаҩы иазгәалҭоит, ацентр узхыҽхәаша алҵшәа бзиақәа шаанаршуа. "Ҳара ԥҳәызбак дҳамоуп, ҩбаҟа шықәса раԥхьа зынӡа аҩны дыҩныҵӡомызт, ареабилитациа ашьҭахь лхала днеиааиуа, лҩызцәа дрыцны ддәылҵуа дҟалеит . Уи лелихьӡара зегьы еицаҳзеиԥшу иааироуп», - лҳәеит лара. Зылшаракәа ԥку ауаа рԥсихикатә еиҿартәышьа, рдунеихәаԥшышьа, аԥсҭазаарахь ирымоу агәазыҳәара аӡәырҩы аҭашьыцып. Зхатә мчыдара иаиаиуа иоуп афырхаҵа ҳәа иҳәаахьан Конфуци.

Цандрыԥшь иаадыртыз агәыҳалалратә центр ԥсҽыхгахеит Гагра араион аҿы инхо зылшаракәа ԥкәу ауаа рзыҳәан. Уи аусура хәыдаԥсадоуп. Зегьы ирыцкуп, ацхыраара зҭаху Аҟәаҟа имааӡакәан, раагәа уи роуртә алшаракәа ахьаԥҵоу. Милана Аҵьԥҳа лжәақәа рыла, игәцаракуп ахшара рацәеи, зсоциалтә лшаракәа маҷуи аҭаацәаракәа. Ацентр ахь изымаауа ыҟазар, ацентр аҟынтәи амашьына рышьҭаҵаны ирышьҭуеит, иалааргоит.

Ареабилитациатә усмҩаԥгатәкәа рнаҩсгьы, ацентр аԥшьгарала имҩаԥысуеит иаарту алекциа. Урҭ рҳәаакәа ирҭагӡаны ашколхәыҷкәа ирзеиҭарҳәоит зылшаракәа ԥку ахәыҷкәа рԥсихологиа шаҟа иуашәшәыроу, рыкәлаҵәа рҟынтәи икынаау ажәа хьанҭак дара ргәы кылызҵәо, ирзышьҭымхуа акәны иҟалар шауа. Милана илҳәоит, асеиԥш алекциакәа ашколкәа рҿы ралагалара ус дууп ҳәа шылыԥхьӡо.

Агәыҳалалратә центр «Ҳара ҳаицуп» хатәгәаԥхарала иацхрааура аусзуҩцәа ирееиуоп аиҳабыратә класскәа рҿы итәоу ашколхәыҷкәагьы. Ҳаамҭазы ауаҩы ирыцҳашьареи, ицхраареи, еилкаареи зымҩа ианынаскьо, асеиԥш апроектқәа ашколхәыҷкәа радыԥхьалара урҭ ирнаҭо, идгарҵо рацәазар ҟалап. Милана Аҵьԥҳа илҳәоит зны-зынла зылшара ԥку ахәыҷкәа раасҭа рҭаацәа еиҳа ишырҭахәу аԥсихолог ицхыраара. Лара аҭаацәа рахь аапхьара ҟалҵеит, урҭ иахбац абжьаратә школкәа рахь зылшаракәа ԥку рхәыҷкәа рышьҭра иацәымшәаларц азы. «Сара схәыҷы аахыс ахәышәтәырҭақәа сырҭоуп. Зылшаракәа ԥку сырхыԥхьаӡалоуп. Аха, ахаан схы рыцҳасымшьац, есааира иҿыцу ахыдҵақәа саԥхьа исыргылоит. Абжьаратә школ салгеит. Сыкәлацәа рыбжьара уадаҩрак сымамызт. Ари азҵараҿы зегьы ирыцкуп уара ухаҭа ухы ушазнеиуа» – лҳәоит агәыҳалалратә центр аиҳабы. Аҩны иртәаны ирымоу, ашкол ахь ирмышьҭуа ахәыҷкәа асоциалтә еимадаракәа рышьақәыргыларазы ихымԥадатәу аҟазшьақәа рылаӡам, уи анаҩс акыр иаруадаҩыр ауеит. Аҭагылазаашьа шьаҭанкыла аԥсахразы иҟаҳҵо рацәоуп, аха раионк мацара акәымкәа ари аҳәынҭқарра имҩаԥнаго, зымҽхак ҭбаау, насгьы Аԥсны араионкәа зегьы зҵазкуа программа ҷыданы иҟаҵатәуп, ҳәа азгәалҭоит Милана Аҵьԥҳаа.

«Сызлахәыз форумк аҿы, асценаҿы иқәгылан иҵәажәоз аԥсихологиа инартбааны дазаатгылон. Ҳалаԥшкәа анааикәшәа, аҳәаакәа, аԥҟарақәа зегьы шәхаҿоуп иахыҟоу, урҭ аушәышьҭыр еиҳа имариахоит шәыԥсҭазаара иҳәеит. Сара убри аминуҭ азы сгәы иааҭысхәааит, аиашаҵәҟьа, изҳәада зылшаракәа ԥку даҽа уаауп ҳәа. Убри нахыс арҭ ажәақәа девизс исзыҟалеит. Ҳаԥсҭазаара ҳара ҳнапоуп изну, ҳхы иалхаршо ауп лыҵшәас иҳауа»,- ҳәа азгәалҭеит Милана Аҵьԥҳа. Агәыҳалалратә центр «Ҳара ҳаицуп» аусура атәы уи аиҳабы еиҭалҳәоит лсоциалтә даҟьақәа рҿгьы. Лара дырзааҭгылоит русураҿы ирԥыло ауадаракәа рҭаы. Изныкымкәа аапхьара ҟалҵахьеит Жәлар Реизара адепутатцәа рахь, аҳәаа иахыганы иаагатәу, Аԥсны иҟарымҵо амаругакәеи, зымаха-зышьаха змыхәо рзы зыда ԥсыхәа ыҟам арнеиааигакәеи ашәахтә рықәырхырц азы. Уигьы аҟәҿытра ауир, маҷк иадамхаргьы иаргәаҟуа рҭагылазаашьа армарион. Милана Аҵьԥҳа, ҿырԥштәыс дугар ауеит, агәкамыжьреи ахаусадулареи уанырзааҭгыло. Аҭыԥҳа лгәабзеира иамоу ауадаҩракәа дырииаит ҳәа уҳәар ауеит. Лара аԥсҭазаараҿы лымҩа лыԥшааит, иахьа лнапы алакуп лгәы ззыбылуа аус.

Зылшракә ԥку, зымаха- зышьаха змыхәо ахәыҷкәа рхыԥхьаӡара есышықәса акырынтә еиҳахоит. Ари агәҭынчымра ҕәҕәа цәырызго, аха заанкылара амуа процессуп. Абас аҳәоит Адунеизегьтәи агәабзеирахьчаратә еиҿкаара аихшьаалакәа рҿы. Уи зыхҟьо амзызкәа еиуеиԥшымзар ауеит. Ани аби ршьа анеинымаало инаркны, аҭаҭын ахареи, асаби лцәа даналоу ан лхы ишақәнаго игәцаракны данахылампшуеи рҟынӡа. Ари азҵаара игәылырҭәааны хылаԥшра арҭоит, изыцхраатәугьы адгылара ҕәҕәа рымоуп аҳәынҭқарракәа жәпакы рҟны. Ҳара ҳҿы иуҳәар ауеит, ари аус еиҳарак ахаԥшьгаратә ҟазшьа амоуп ҳәа. Асеиԥш иҟоу ацентркәа ԥхьаҟагьы русура лҵшәабзиала инарыгӡаларц азы аҳәааныргәтәи ацентркәа ирымоу амаругакәеи алшаракәеи рзаԥҵатәуп. Ус анакәха, ари аҳәынҭқарра ахахьы иагароуп, уи инанагӡо программаны иҟалароуп.

Зхатәы мҩа ианыз

Владимир Басариа диижьҭеи 90 ш. ҵит

Аԥсуа шәҟәыҩҩы, адраматург, апублицист Владимир Басариа диижьҭеи 90 шықәса ҵит.Владимир Константин-иԥа Басариа диит 1934 шықәса декабр 5 рзы (иԥсҭазаара далҵит 2021 ш. декабр 24 рзы) Очамчыра араион Кәтол ақыҭан (Қьарақьан аҳабла). Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Реидгылеи (1997) Урыстәыла ажурналистцәа Реидгылеи дрылан. Алитературеи акультуреи рырҿиараҿы илагалазы Аԥсны акультура зҽаԥсазтәыз аусзуҩы ҳәа аҳаҭыртә хьӡы ихҵан (1990), аҳәынҭқарратә ҳамҭа «Ахьӡ-Аԥша» аорден ахԥатәи аҩаӡара ианашьан.

Аҵара иҵон Қьарақьантәи ԥшьклассктәи алагарҭатә школ аҟны, аха раԥхьатәи ашықәс азы Аҵьынцьтәылатә еибашьра Дуӡӡа ҵысит.

Аибашьра ашьҭахь иҵара иацицар акәхеит қырҭшәала, избанзар аԥсуа школқәа адыркхьан. Қьарақьантәи ашкол, нас Кәтолтәи аа-шықәсатәи ашкол даналга, дҭалоит Аҟәатәи арҵаҩратә ҵараиурҭа (далгоит 1957ш.). 1958-1962 шш. рзы А. М. Горки ихьӡ зхыз Аҟәатәи аҳәынҭқарратә арҵаҩратә институт афилологиатә факультет дҭан. 1962 ш. нахыс рҵаҩыс аус иуан Аҟәатәи аԥшьбатәи абжьаратә школ аҟны. Шықәсык ааҵуаны агазеҭ «Аԥсны ҟаԥшь» аредакциахь диасуеит. Араҟа жәибжь шықәса инеиԥынкыланы литературатә усзуҩыс, нас – корреспондентс, уи нахыс – аҭакзыԥхықәу амаӡаныҟәгаҩ ихаҭыԥуаҩс, асовет ргылареи, административтә усбарҭақәеи, атауареикәыршареи рыҟәша аиҳабыс. Ашьҭахь аредактор еиҳабыс диасит Аԥснытәи аҳәынҭқарратә шәҟәыҭыжьырҭа «Алашара» ашҟа, аамҭак азы аредактор хада инапынҵақәа наигӡон.

Владимир Басариа алитературатә ҩымҭақәа раԥҵара далагеит 1950-тәи ашықәсқәа раан, Кәтолтәи ашкол аҟны аҵара аниҵоз. Раԥхьатәи иажәабжь акьыԥхь абеит 1955 шықәсазы.

Иҩымҭақәа рнылон ажурналкәа «Алашара», «Амцабз», агазеҭқәа «Аԥсны ҟаԥшь», «Советская Абхазия», «Еҵәаҵьаа», «Аамҭа», еиуеиԥшым аизгақәа.

Ҩеижәа инареиҳаны апрозеи апублицистикеи еидызкыло ишәҟәқәа ҭыжьын Аҟәа. Урҭ иреиуоуп: «Аиқәлацәа» (Ажәабжькәа, 1965); «Ақәыԥшра» (Аповест. Ажәабжькәа, 1968); «Агалстук ҟаԥшькәа» (Ажәабжь, 1976); «Анаҟә анхыҵуа» (Аповести ажәабжькәеи, 1977); «Аҭаа аныԥсасиуа» (Аповесткәа, 1980); «Раԥхьатәи асы» (Аповести ажәабжькәеи, 1981); «Еҵәаҵьаа анылаҟәуа» (Ароман, 1983); «Амшәҳәыс-хәмарга» (Ахәыҷкәа рзы ажәабжькәеи аповести, 1984); «Аца ҟаԥшь» (Аповесткәеи ажәабжькәеи, 1986); «Ашьҭақәа» (Ароман, 1989); «Ашәаԥшь аԥштәы аԥсахуеит» (Апроза. Адрама, 2003); «Иҩымҭақәа реизга». Хә-томкны (Актәи атом, 2006); «Иҩымҭақәа реизга». Ҩ-томкны (Актәи атом, 2009); Аҩбатәи атом, 2010); «Аԥарԥалыкь» (Ахәыҷкәа ирызку ажәабжькәа, 2010); «Чабракаршә» (Ахәыҷкәа ирызку апиесакәа, 2013) уҳәа егьырҭгьы.

Дхәыцырҭаха дышнеиуаз

(Ажәабжь ацыԥҵәаха)

Владимир БАСАРИА

Ари ауаҩ ачарахь ацара заа иҽазыҟаимҵаӡацызт избанзар, ҩымш заҵәык шыбжьаз ауп ачараҳәаҩ адырра шииҭаз.

– Уа, Хьыцкәыр! – ашьжьымҭан агәашә ахьынтәи ибжьы геит ачараҳәаҩ.

Хьыцкәыр ицынхәрас дыҩны дааит жәашықәса раҟара зхыҵуаз иҷкәын аиҳабы.

– Саб дыҟаӡам, ԥсрак ахь дцеит, – иҳәеит уи.

– Ус акәзар, исызиаҳәа, иааиуа асабшаҽны, иухамышҭын, уаҵәашьҭахь ауп уи, ачара иуеит Кәынҵал Бахәба, иҷкәын ԥҳәыс даагоит, ачара иаҳәоуп уаб, сара Кыбҷа сыхьӡуп, счараҳәаҩуп, – иҳәан дагьежьит Кыбҷа. – Асааҭ хԥа рзоуп иандыртәо, иухаумырштын арантәи рацәакгьы бжьам даахьаҳәны ибжьы иргеит Кыбҷа данынаскьа.

– Мамоу, мамоу, исхасырштӡом, асааҭ хԥа, Кәынҵал Бахәба... – аҭак ҟаиҵеит аҷкәын, иҩныҟа даахынҳәын.

Хьыцкәыр аҩны дшааизҵәҟьа, иҷкәын днеиԥыххылан ачараҳәаҩ изынижьыз аҳәатәы иеиҳәеит.

– Ҳо, Кәынҵал ачара имазар, исеимҳәар ҟалозма, исҭаху уаҩыми, иабыкәу зиҳәа? – аҷкәын иахь ихы наирхеит.

– Аагәоуп рацәак бжьам, иҳәеит.

Ианааилашәшәуа ажәҩан аҟны аеҵәақәа акакала икыдԥсало ишалаго аиԥш, Аҟәа ақалакь аҟны ачараурҭа ашьаԥақәа рхыԥхьаӡара иацло иалагеит. Ԥхьашәа «Аҟәаприбор» аҟны мацара акәын ачараурҭа ахьыҟаз. Уи ақалакь агәҭа иазааигәоуп, анеира-аиира рзымариоуп ачарауаа. Уажәы Аҵәымзаркыра аҳабла уалсны Гәмысҭа аӡиас аҟны уназаанӡа цьара ачараурҭа ҿыц ҟаҵоуп, зыкь-ҩык усгьы иакуеит.

Ачара дукәа зуа «Аҟәаприбор» быжьшәҩык рҟынӡа зкуа раҭәамшьақәаны уахь иргоит. Аҵара-аарагьы мариам. Уа чарак ыҟоуп ҳәа анраҳалак, атаксиныҟәцаҩцәа гәырҕьоит, таксила ицо ҩышә мааҭ ишәароуп. Хьыцкәыр ачарахь аҵара аниқәшәаз, даҽа шьаԥа еиҵхәак ргыланы иалгахьан уахь аҟара ахыбжьоу Ԥшьаԥ аҳаблаҿы. Уахь аҵаразы амаршруттә таксиуакәтәароуп, мамзаргьы – ахара ицо автобус. Рацәак ҵуам иара ақалакь аҿгьы чараурҭак аадыртижьҭеи. Уахь анеира уадаҩӡам «Аҟәаприбор» аҭкыс рацәак ихараӡам. Ачара зуа убарҭ зегьы акакала еимидоит, еиҳа иахьизыманшәалоу алихуеит, аҵара-аара цәгьоума, мамзаргьы имариоума ҳәа дхәыцӡом. Досу иара ишиманшәалоу ала дныҟәоит.

Ачара шиаҳәаз аниаҳа нахыс Хьыцкәыр, урҭ ачараурҭақәа зегьы гәаныла иааимидеит. «Ачара ду иуазар, ма Гәмысҭа иазаагәоу аҟны иуеит, мамзаргьы Ԥшьаԥ ҿыц идыргылаз аҟны, бжьаратә чаразар, «Аҟәаприбор» ма аҩбатәи ачараурҭа ҿыц», – абас дрызхәыцуан. Нас гәахәарак иҿаԥшылара иааныԥшит, «аагәоуп» иҳәеит ҳәа аҷкәын иихәаз дазхәыцын.

«Ус анакәха, ара зегьреиҳа иахьаҳзааигәоу «Аҟәаприбор» аҟны ауп, шьапылагьы снеип», аагәахәит Хьыцкәыр.

– Ҭаацәала иҳаҳәазами? – иҷкәын диазҵааит.

«Ус акгьы имҳәеит» ҳәа аҭак иаҳаз маҷк игәы ишамыхәаз аанаԥшит. «Усгьы ахаршә сшәоит, сыԥшәмаԥҳәыс дсыцны снеиргьы иамааз, ҭынхаракгьы ҳабжьахми», – игәахәит, аха иҷкәын иахь имырзаҳеит.

Иаазқәылаз, еиуарала даарак дизааигәамзар, «ҭаацәаныла» ҳәа ачара иҳәаӡом ачара зуа. Ихарҵь иҿеикырц иҭахуп. Абри даазхәыцын, «егьоурым» ҳәа инапы ааиҟьеит Хьыцкәыр.

Ачарамш аҽны Хьыцкәыр дцеит ачарахь, еиҳа изааигәаз «Аҟәаприбор» ахь. Ачарауаа еизахьан, иаргьы днарылагылеит. Артәара ҟалаанӡа днацәажәа-аацәажәарц иҭаххан, днарылаԥш- аарылаԥшит, аха дназдыгылашаз, дназацәажәашаз ҳәа иидыруаз уаҩ димбеит. Ахаршә ахьишәозгьы иидыруаз ҳәа уаҩ дыҟамызт. Уантәи дандәылҵгьы днаԥшы-ааԥшуа днарылс-аарылсит аԥшәма дибозар ҳәа, аҭаца мшы дидиныҳәаларц иҭахны. Аԥшәма ауаа данрылимбаа, амаҵ зуаз ахьыҟаз, акәац ахьыржәуаз, абысҭа ахьыруаз дҟалап игәахәын, уахь днеит. Уаҟагьы данимба, «ҳаи, цьоушьҭ, уи уажәы сара саха имоума, асасцәа дырзыԥшуп» игәы инҭиҳәаан, еиҭа ачарауаа днарылс - аарылсит. Ҷкәынак (диздырамызт, аха...) днаидгылан, – Кәынҵал дысзымԥшааит, дабаҟалаӡишь? – ҳәа дизҵааит.

Дзызҵааз ижәҩақәа днарҩаха-аарҩахан, «дсыздырам» имҳәеит, аха «сыздырам» иҳәеит, «дабатәи Кәынҵалу» ҳәа игәы иааҭиҳәаан днеиԥырҵны дцеит. Дзызҵааз иҭакҟаҵашьақәагьы игәамԥхакәан, илахь ааиқәыжьшәа, ауаа дрылаланы дышнеиуаз, абар, иидыруаз, Кәымпыл зыхьӡыз дахьааимԥыхьашәаз!

– Кәымпыл, уанаҵьалбеит, ара ушыҟалоз сымдыркәан, аха узбомызт, сушьҭан, – иҳәан Хьыцкәыр, инапқәа рҵаҵа Кәымпыл дааигәыдиҳәҳәалеит, Нхыҵнтәи дааҭаны диқәшәазшәа.

– Ҳаи, Хьыцкәыр, Анцәа уиныҳәаит, сзыцтәарыдашь ҳәа слаԥшуа саауан, уахьызбаз сеигәырҕьеит, – гәык-ԥсык ала даацәажәеит Кәымпылгьы.

– Уара, аԥшәма иахь исыцнеирыда ҳәа акәын сшааиуаз, дааԥшааны иҷкәын иааиго иҭаца дидаҳныҳәалап, – иҳәан, Кәымпыл имахәар инапы нкылидеит Хьыцкәыр.

– Иухьи Хьыцкәыр, узырҩашьазеи, Даҳир аҭаца даамгаӡеит, аҷкәын дизҭада, имаҳә даашьҭуеит ауп, амаҳә сара дидсныҳәалахьеит, – иҽынкыло днеиҿаԥшит Кәымпыл.

– Даҳир дызусҭада, уара, Кәынҵал ихьӡ уԥсахма, иҷкәын Емза аԥҳәыс дааигоитеи, аӡгаб дизҭада, дарбан маҳәу иааишьҭуа, – имахәар аушьҭны, дааҳәны Кәымпыл днаиҿагылеит Хьыцкәыр.

– Исаҳауа закәызеи, уара Даҳир Мырба иҟны ауп ҳахьыҟоу, имаҳә даишьҭуеит, адәаҟны астол рхиаԥы асасцәа дшырзыԥшыз иааит умбои? – изымбатәбараха Хьыцкәыр днаиҿаԥшит Кәымпыл.

Хьыцкәыр илакәа ҟьала-ԥало иаиршаҟьшаҟьеит, дахьгылаз дамкуа, дуалуашо даақәхеит.

– Иҟалеи, Хьыцкәыр, иухьзеи, мшәан?

– Сҟьала-ԥалеит, сҟьала-ԥалеит, Кәымпыл.

– Иҟалазеи?

– Кәынҵал Бахәба иҷкәын ичара акәын исаҳәаз, арахь саанагеит.

– Ишԥа? – иаҳауаз џьеишьон Кәымпыл.

– Ачараҳәаҩ Кәынҵал ачара ахьиуа ишәзааигәоуп ҳәа ахәыҷы иеиҳәан, еиҳа иаҳзааигәоу ара акәын, арахь смааи.

– Уи уадаҩым, уаазар, ужәшьҭа узыхынҳәрым.

– Кааҳ, иҟалома, Кәынҵал бзиа, Кәынҵал сҭынха ачара иуеит, сымцар ауама, – иҽизеиқәкуамызт Хьыцкәыр.

– Нас уахь умцои, макьана ихьшәаӡам, уахьӡоит.

– Ахаршә сымаӡамеи?

– Ыы, ахаршә умаӡамкәаны аума ачарахь ушдәықәлаз?

– Исымаз ара исымшәеи.

– Ҟоҳ! – иҳәан Хьыцкәыр днеиҿаԥшит Кәымпыл.

– Нас ишԥаҟоуҵои?

– Ишԥаҟасҵахуеи, уажәшьҭа сԥара сызрымхуам.

– Амаҳә «ихаршә» анушәах, акрымфаӡакәан умцан, ачарауаа атәарахьы инарыԥхьеит умбои, уаалеишь, уаалеишь, – иҳәан Кәымпыл, Хьыцкәыр имахәар аанкыланы днаихеит.

– Мап, мап, Кәымпыл, сҭәо еигьиуа сыҟахума, ԥарак ԥшааны Кәынҵал иҷкәын ичарахь сцароуп, – деиҵаҕәҕәа даагылт.

Аенергетика аҭагылазаашьа иазкны

Аилатәара мҩаԥысит

Стелла Сақаниа

Аиагәа Аԥсны Аминистрцәа Реилазаара ахыбраҿы аамҭала Аԥыза-министр инапынҵақәа назыгӡо Валери Бганба имҩаԥигеит аенергетика аҭагылазаашьа иазкны аилатәара.

Уи иалахәын: афинанскәа рминистр Владимир Делба, Аԥсны афымцамчи атранспорти рминистр Џьансыхә Нанба, Аԥсны аҩнуҵҟатәи аускәа рминистр Роберт Киут, Аԥсны аҳазалхратә еилакы анапхгаҩы инапынҵақәа назыгӡо Оҭар Хьециа, Аԥсны Аҳәынстандарт ахантәаҩы Нарсоу Сангәлиа, «Амшынеиқәафымцамч» аиҳабы Ҭемыр Џьынџьал, Аҟәатәи афымцалашара аусбарҭа аиҳабы Ҭенгиз Блабба.

Аилатәара аартуа, Аԥсны Аԥыза-министр инапынҵақәа назыгӡо Валери Бганба иҳәеит, Аԥсны аенергетика аҭагылазаашьа иахьатәи аамҭазы иҟоу ишҽеим, уи арманшәаларазы иҟаҵатәу иаартны иалацәажәар шакәу.

Уи аҭәы инарҭбаан далацәажәеит Аԥсны афымцамчи атранспорти рминистр Џьансыхә Нанба. Иара иазгәеиҭеит, Џьвартәи аӡеизакырҭаҿы иҟоу аӡы аҩаӡара даара иахьылаҟәхаз инамаданы, афымцалашара аҭагылазаашьа уадаҩны ишаанхо. Убри инамаданы, Урыстәылатәи афымцалашара Аԥсны ауаажәларра ишроуа. Уи иажәақәа рыла, изакәантәым амаининг-фермақәа 4-5 миллион мааҭ ахарџь артәоит миллионк киловатт-сааҭ афымцалашаразы.

«Амшынеиқәафымцамч» аиҳабы Ҭемыр Џьынџьал ицәажәараҿы дазааҭгылеит, Егрытәи аӡфымцатә станциа лашарада аанхаразы аҳәааҟынӡа ишнеихьоу. «Аӡы аҩаӡара аӡеизакырҭаҿы 410 метра ишынаӡахьоу. Иахьатәи аҭагылазаашьа ала, иаҳбоит, ҳаԥхьаҟа лашарада ҳаанхар шалшо» - иҳәеит уи.

Аԥсны афинанскәа рминистр Владимир Делба дазааҭгылеит, ареспубликатә биуџьет аҟынтә Аԥсны афымцалашара ахырхарҭахь ишдәықәҵаз 700 миллион мааҭ. Уи аҟынтә 200 миллион –Урыстәылантәи иааува хықәкылатәи ацхыраараҟаҵаразы аԥаратә малқәа, 500 миллион – ахатәы малқәа.

Иара иажәақәа рыла, 425 миллион шьҭуп Урыстәылантәи иаауа афымцалашара ахәԥса ашәаразы.

Иара убас аилатәараҿы Аԥсны аҩнуҵҟатәи аускәа рминистр Роберт Киут иҳәеит, 2024 шықәса аҩныҵҟа 1097 амаинингкәа шырыԥшаахьо. Зынӡаск 1112 аобиектқәа гәарҭахьеит. «Ареидтә усмҩаԥгатәкәа есымшаира ицоит, районцыԥхьаӡа имҩаԥыргоит...», - иҳәеит иара.

Аилацәажәараҿы Аԥсны аҳазалхратә еилакы аиҳабы Оҭар Хьециа дазааҭгылеит, ҳазҭоу ашықәс азы аҳәааҿы ишрымху 476 амаининг-тә-аппаратқәа. Иазгәеиҭеит, иахьа уажәраанӡагьы ишгәарҭоу.

«Иахьазы, ԥыхьа еиԥш, партиала иҭаргалом, аха ахыԥхьаӡра рацәамкәа ҩба-хԥа иҵәахны иахыргарц анырҭаху ҟалалоит. Урҭ ргәаҭара уадаҩуп, избанзар иахьаарԥыхьашәо, угәы иахьҭам ирҵәахуеит»,- иазгәеиҭеит уи.

Аҟыбаҩ злоу Еҵәаҵьаа

Ахыркәшаратә концерт

Наира Сабекиа

Ражден Гәымба ихьӡ зху аҳәынҭқарратә филармониаҿы имҩаԥысит агала-концерт «Аҟыбаҩ злоу Еҵәаҵьаа».

Ахыркәшаратә концерт иалахәын Иван Кортуа ихьӡ зху Арҿиаратә центр 2024 шықәса иалагӡаны имҩаԥнагаз афестивалькәеи аицлабракәеи рҿы аԥхьахәкәа занашьаз алыԥшаахкәа.

Аконцерт программа хацнаркит Лӡаақыҭан еиҿкаау жәлар рмузыка рҳәагакәа роркестр «Аԥхьарца», анапхгаҩы Аԥсны зҽаԥсазтәыз артист Даур Ԥарулуа. Инарыгӡеит: амузыкатә композициа «Агәылаба», аԥсуа мелодиакәа реизга (апопури). Урҭ инарымырдеит ақалақь Гал жәлар рмузыкарҳәагақәа роркестр «Мырзаҟан», анапхгаҩы Иракли Цьумутиа, инарыгӡеит аԥсуа мелодиакәа.

Агәалаҟазаара бзиа урҭон Очамчыра араион ансамбль «Ерцахә», анапхгаҩы, Аԥсны жәлар рартист, Аахыҵ-Уаԥстәыла зҽаԥсазтәыз артист Нодар Кәарҷиа инарыгӡоз ашәақәа: «Аԥсны», амузыка Нодар Кәарҷиа, «Аԥсуа мелодиакәа рыхкқәа».

Ахәаԥшцәа еихымсыҕьуаз напеинҟьарала ирыдыркылеит Аԥсны бзиа еицырбахьо ахыбҿар рыкәшаратә ансамбль «Абаза» анапхгаҩцәа Ҷкадуа Циалеи Алыкьса Аршбеи рыкәгылара.

Аконцерттә программа дырлахҿыхуан ашәа аԥҵаҩцәа-анагӡаҩцәа: Лаврент Амҷба – «Изыурызеи», «Иҟалар абас». Ҭеона Ԥачлиа-ԥҳа лашәа «Иазхоит», Ильда Қәычбериаԥҳа – «Аԥсуара», «Анцәа идгьыл», илыцхраауан напхгара ззылуа амузыкатә леибл «Назареҭ» аиҵбыратә гәыԥ.

Апрограмма иалахәын адуеҭ: Александр Черкьезиаԥҳа, Рада Нардиа-ԥҳаи, азыҟаҵаҩ Лика Ҵәыцьба. Инарыгӡеит ашәа «Ахьаца», Манана Братухина лрепертуар аҟнытә.

Аконцерттә программа хыркәшан Аҟәатәи ахыбҿар рыкәшаратә ансамбль «Уарада» аԥсуа кәашара анагӡарала.

Даҽа ажәабжьк аҭоурых

Аамҭеи агәалашәареи

Борис Қаҵьиа

Асовет Еидгыла аныҟаз, иреиҳау аҵараиурҭақәа рстудентцәа ес-ԥхынра рыԥсшьара мшқәа раан, аргыларатә гәыԥқәа еиҿкааны зегьы ҳаидызкылоз аҳәынҭқарраҿы ицоз аргылара дуқәа рахь ирышьҭуан. Убас, иҳаҩсыз ашәышықәса 60-тәи ашықәсқәа рзы апартиа лозунгс ицәырнагаз «Ҟазахсҭан адәаӡақәа рышьҭыхра» иалахәын Горки ихьӡ зхыз Аҟәатәи аҳәынҭқарратә рҵаҩратә институт иҭаз аԥсуа студентцәагьы. Уи бзианы изгәалашәо иахьагьы иҟоуп.

Абарҭ аҵәаҳәақәа зыҩуагьы 70-тәи ашықәсқәа ралагамҭаз, СССР-и Италиеи еицырзеиԥшыз амашьынаҟаԥаратә зауад, «ФИАТ» ҳәа изышьҭаз, аргылара иаҳалагоз, астудентцә ргыларатә гәыԥ саланы Толлиатти сыҟан. Уажәы урҭ аргыларатә гәыԥқәа рҭоурых алацәажәара акәӡам хықәкыс иҳамоу.

Сгәы самжьозар, 1973 шықәсазы ауп. Измааноу сыздыруам, хара ҳармышьҭит. Аҟәатәи арԥаҩратә институт аргыларатә гәыԥ дәықәырԥеит Қырҭҭәыла, Махараӡе (абольшевик ихьӡ аанрыжьуа иҟазма Аидгыла анхыбгала, уажәы иахьӡу сыздыруам) араион ахь.

Курск аҿы ҳаидтәаламзаргь, аинститут еицҭаз ҳаибадыруан. Дышҳацыз аабеит астудентцә қәра иаԥанамкуаз, зҧаԥа еинымышәашәылацыз ҷкәына қәыԥшк.

– Ари Касланӡиаа ҳашьа хәыҷы иоуп, ҳаԥхьа ашкол далгоит, аинститут аҭалара иҽазыҟаиԥоит, заа астудентцә ԥсҭазаара даласырԥшырц сҭахуп, – абас ҳаиҳәеит ҳгәыԥ еиҳабыс иацыз Алықьса Махаз-иԥа Касланӡиа, иагьациԥеит: Едик ихьӡуп.

Аҷкәын қәыԥш убас дцыхцыхын, ибаҩ ицәыласын, акы ахы шьҭаҳхыр, аԥыхәа иара даԥагылон. Едик уи уалны идмызт, аус зумуазеи ҳәа аӡәгьы иеиҳәараны дыҟамызт. Аҵьабаа ирбарагьы ҳгәы иҭамызт, аха иара иуазма!

– Аусура уажә избама, сԥатәхәқәа аныҟасԥалак, сани саби срывагылоуп, аԥсызкрагьы бзиа избоит, – иҳәон иара.

Абас ҳастудентә ԥстазаара лахҿыхрак, гәахәарак алаигалон.

Ҳахьыҟаз авараҿы ргыларақәак ирҿын. Убра аус иуан гыруа хаԥа быргк – аҭызқәа ишьыхуан, аԥеңьырқәа ҭаиргылон. Едик хәыҷы аӡәгьы иԥеимҳәаӡеит, абырг иҵьабаа сырмариап, акы снаицхраап, игәы смырҿыгьып ҳәа ихала изгбаны иара иахь дцалон.

Ҽнак, ашьыбжьыишьҭахь данааи, исеиҳәаз иахьеиԥш исгәалашәоит:

– Иахьантәарак «ԥехи-ԥехи» ҳәа саҳәара даҿын, иаанагоз сыздыруамызт – бызшәала ҳзеилибакаауамызт. Нас ижьаҳәала, имырхьаакәа сшьапы днас-насит. Иагьеилыскааит уи ашьапы шаанагоз. Цьара ԥәымгк сахамԥаларц, сшьапы ахьсыргыло снаԥшы-ааԥшларц, машәырк смыхьырц акәзаап хьаас имаз.

Акыр шықәса нҭыкәкәа ианиас ашьҭахь, абырг иуаажәлар аԥсуаа рнырԥәаразы еихыргаз ршьаҿа дналахәаша дцеит Едик Қарбеи-иԥа Касланӡиа. Дҭахеит марттәи ажәылараан, ианашьоуп «Агәымшәаразы» амедал. Иара изку анԥамҭақәа акымкәа-ҩбамкәа ҳгазеҭ ианылахьеит.

Убасҟан исеиҳәаз иалхны ажәабжь хәыҷык зҩижьҭеи акраԥуеит, акьыԥхьгьы абахьеит. Асиужет-агәыцә сымԥсахит, акы ацысԥеит, акы агсырхеит, сахьаркырала еибысҭеит акәымзар. Иара изку гәалашәарак аҳасабала аԥхьаҩцәа ишәыдаагалоит. Абар, иаргьы.

Амаахырқәа ƙалахьан

Ашьыжь, аҟәара амра аныкәыԥха, ахаҳәқәа ирықәнаҳәаз аӡаӡа, ԥшьаала ирықәбаны, ихылҩа-ԥсылҩаха аҿеышьҭыхуа, ажәҩан аҿеаҵанарӡуан.

Аӡиас иахан иҵаҕаӡа иҟаз аԥсҭхәа. Амра иҵегь аҿеаҳаранакыр, урҭ, ахьца-иахьаа умбо, адгьыли ажәҩани инарыбжьаӡуан.

Иахантәарак уи иԥхызқәа ирылан аԥсызқәа. Ашьыжь данааԥшгьы дрызхәыцуан. Иаха аҵәа данҭанагала, ус ибахит ԥхызла: аӡы ихкылоуп иҵәгәыр. Аӡиас шаҟа хаҳә сса аҵа иҭаԥсоу уԥхьаӡартәы икеикеиуа иҵқьоуп. Ҵҩа змам аԥсызқәа адеизалахуеит аҵәгәыр. Урҭ ирылахуп ԥсыз дук, аха амԥан иқәлаӡахуам. Зны-зынла инакәша-аакәшоит, инамцкласуеит. Уи ахәыҷы игәы ԥнажәоит, ажәақәагьы иҳәоит... Даԥшит.

Иҿеышьҭамырхакәа аҷкәын хәыҷы дҩагылан, аӡиас ахь дцеит. Ашшы зышьҭыбжьха ииаҩр ицоз аӡиас иҵәгәыр хыршәлан аԥсызкра даҿын. Иааигәыдышәшәалон аԥшаҳәа иаҭышәшәоз аԥша хьшәашәа. Уи идҳәаҵалон, икьаҿ хәыҷы иҭашьқьыруан. Изнапык ала икьаҿ ахәда аҳәынҵәрақәа ааибаиркит, иҵаркәакәаз имаҕрақәагьы аауишьҭит.

Ахәыҷы илымҳа инҭасит шьапышьҭыбжьк. Уи уахь дагьхьамԥшӡеит. Иҩызцәа ракәыз ҵьишьеит. Азныказы, абыржәы, ашьыжь аԥсызкра ианаамҭаз иахьихҭыгәло ааицәымыҕхеит. Иԥсызқәа дыршәар ҳәа дшәон. Урҭ иҩызцәа аҟәара рхагало, аӡиас хыла анасразы, амҩан рымаҭәа ршәыхуа акәын еснагь ишаауаз. Аха илымҳа кыдҵан ашьапышьҭыбжьқәа данырзызрҩ, агәра игеит иҩызцәа шракәмыз. «Дарбан, нас?» –данахьаԥш, зҽеышьҭызхуаз, бырфын кас цәышк аҟара иҵаҕаз ахылҩа-ԥсылҩа дналибааит ԥхәызбак.

Лыхцәа еиқәаҵәақәа лықәԥсаны, ԥшӡакы, аукы, еинаалак лакәын. Илшәын лцәа иақәшәо, ааԥын адәышқәа злақәҵоу ашәҭ хкқәа рыла ирхиаз ҵкы ҕрак. Аха урҭ ашәҭқәа рҿы иаҳа ирацәан аҩеижьқәа. Ҳәынҵәра ҭыԥк иаҟараны, кәаԥ-кәаԥ иақәыԥсан.

Илаԥш лыхмыршәо, дшәаԥырҳаԥуа лыхәаԥшра даҿын. Иаҳа-иаҳа даасқьон. Ииаасқьон лыҵкы ианԥсалаз ашәҭқәа. Аҩеижь, аиаҵәа, ашкәакәа, аҟаԥшь... Игәы ҕәҕәала иааисит, изакәу изымдырӡо, шәа-ӡыӡарак наилсын, дзықәгылаз ахаҳә шкәакәагьы днықәҟьарц егьаагимхеит. Ишҟа дааиуан. Раԥхьаҵәҟьа дышлыхәаԥшуаз дызлыхәаԥшуамызт уажәы... Дылцәыԥхашьон, ихы ларҟәны, дцәыҵыԥшшәа, иҵәгәыр дахәаԥшуан. Ус иааигәалашәеит иацы, ашәҭқәа игәыдыҳәҳәала, аԥшаҳәа даваланы данаауаз, ицәыш-цәышӡа адәы иаҵәа иқәибааз атуристцәа рқьалақәа. Урҭ раԥхьаҵәҟьа диасыр акәын иара. Дшааиуаз ӡҕаб ԥшӡак даанылкылан, шәҭқәак сыҭ, иҟалозар анылхәа, урҭ ашәҭқәа иаҳәшьа хәыҷы ишылзигозгьы, ишшьыҵәраз иналиркит.

«Хымԥада, убри ашәҭ сымызхыз лакәзар ƙалап». Ахәыҷы усҟан, рацәак лхы-лҿы дахьаҿамԥшыз гәынго, дналыхәаԥшит еиҭа.

– Шьыжьыбзиа! – лҳәеит лара дааскьаӡаны данааидгыла. Ахәыҷы уи лыбжьала дидырит. «Ашәҭ зысҭаз лоуп». Аӡиас абжьгьы хышхыҵәаны, ицқьаӡа иааиаҳаит.

– Бзиара жәбааит! – иҳәеит, ибжьы иара иҭәӡамкәа, ихы дҩахар, иблақәа амра рхыҷҷалар ҳәа дшәозшәа, аӡиас дхыԥшыло.

– Аԥсыз рацәаны иукхьазаап, – лҳәеит лара, ргәышҵақәа ƙәашӡа аҟәара иқәыԥсаз дрыхәаԥшуа.

Ахәыҷы даапышәарччеит. Ҿимҭзеит.

– Сара саб дыԥсызкҩуп, амшынқәа дырхуп, – лҳәеит лара ҩаԥхьа ахәыҷы длырцәажәарц. – Саргьы аԥсызкра бзиа избоит. Иҵәгәыр аамхны аӡы инхылкит.

«Аԥсызқәа лыршәара дыҟоуп», – гәаныла днаӡхәыцит иара. Уи ԥытраамҭак аҵәгәыр аӡы ихкылан илкын.

Амра аҿеыҳаранакхьан. Иаҳагьы ицан. Адгьыли ажәҩани ахәшеиԥш ирыбжьаӡыҭхьан ахылҩа-ԥсылҩа. Аҟәара ахаҳәқәагьы аӡаӡа рықәбеижьҭеи акрааҵуан, рыԥхарра уаҩы ишьапы аҵа иаазымычҳартә ишхьан.

Аԥша иасуазгьы ашьыжь еиԥш ихьшәашәамызт. Икьаҿ аҳәынҵәрақәа зегьы еибаиртхьан, иԥсыршьагаха ижәҩахыр хәыҷқәа ирықәышәшәон аԥша. Аҵәгәыр акгьы анаҿамлаӡа, лгәы ақәыԥҵәазар акәхап, наҟ инаилыркит. Лара ҩбаҟа шьаҿа ааҟалҵан, иладахьшәа аӡыҕҕараҿ лшьапқәа аӡы рықәҭәара дналагеит. Уи лыгага ҵыс-ҵысуа аӡиас инхылт. Аӡиас иҭибаауан лхы-лҿы ԥшӡа, лыбла хаақәа, лыхцәы еиқәаҵәақәа. Уи аӡаҿы акәын дымшәа-дмырҳа лхаҿсахьа дахьахәаԥшуаз.

Лара уи илаԥш лымбаӡо, лыҿелырхьшәашәон.

Ус лара аӡы дҭыҵны аҟәара даақәгылт. Уажәы амра иҵегьы ихалахьан, ицырцыруа аӡиас ихыԥхалон.

– Шаҟа ухыҵуазеи уара? – дҵааит лара

–Жәаҩа шықәса, – иҳәеит.

Акыркырҳәа, ихы ихнахуа, илымҳақәа рдагәо, даачеит.

Амца дахдырҟьазшәа, иоуразароу дҟаԥшьшьӡа даақалеит.

Иаалырҟьаны илымҳа инҭасит ақьалақәа рҟынтәи игоз аҿыҭбжьы.

– Иахьакгьы схы сазынхарц сҭахын, аха иауам, – лҳәеит лара, ахәыҷы иаҳарцазы акәымкәа, лхазы. Ишылҭахымыз: – Ара сыҟоуп! – лыбжьы налыргеит.

Ахәыҷы абри аԥҳәызба икәшамыкәша дыҟоижьҭеи дҭынчны ихы изымҩаԥгомызт.

Наҟ, аҩада, ахахьы, аӡыгәҭа иҭыҩуан гәаԥ-гәаԥ ҳәа ашьаҿашьҭыбжьқәа. Ҿызҭуаз даауазар акәхарын.

– Бабаҟоу бара? – ахәыҷы илымҳа иҭасуан ахаҵа иҿыҭбжьы. Лара ижәҩахыр лнапы ықәҵаны дгылан.

– Аҵәгәыр бкырц бҭахызар? – ахәыҷы, ирласны акәымзаргьы, аԥсеивгага иԥшааит.

Аҵәгәыр налиркын, дналыхәаԥшит. Уажәы уи лылахь еиқәын. Иара лышьҭахьҟа дааиасны днагылт. Игәы иҭыхоз, хәцырҭас имаз, дзыргәамҵуаз иҟаиҵаша акәын.

Абри аҟәара дзаԥырҵыр, изныжьыр, ихы дақәиҭхон, дҭынчхон. Даахьаԥшын, аҟәара ахы днықәибааит аԥҳәызба. Лара лышҟа днеиуан ҿызҭуаз ахаҵа. Уи убасҟак дҵаҕан, илымҳа иҭаҩуаз амагә дуқәа рышьҭыбжь зхылҵуаз ари ауаҩ иакәӡамызшәа днаӡхәыцит.

Лара уи ахаҵа дшааиуаз, иаҳаиаҳа дшылзааигәахоз шылныруазгьы, ишҟа дыԥшӡомызт. Аӡиас дхыԥшылон.

Ахәыҷы длаҵҟьан дыҩит. Ишьапышьҭыбжь анлаҳа, ашырҳәа даақәҵәиаан, архәара иҿеаваиршәаанӡа, лыбжьы наихьылгӡеит:

– Уабацои?..

Ахәыҷы дзымҵысуа даагылт. «Исҳәари, исҳәари?» – игәы дынҭахәыцит. «Акы ҳәатәуп, акы ҳәатәуп, аҿеыҵга ԥшаатәуп».

–Маахырфара... – ҿааиҭит ахәыҷы, иԥсгьы ааивигеит.

Амаахырқәа ƙалахьан.

Икьыԥхьуп иаазыркьаҿны

Аспорт жәабжьқәа

Муаитаи азы

Аманда Анталаа

Ԥхынҷкәынмза 1 инаркны 9-нӡа Аладатәи Новгород аҟны муаитаи азы имҩаԥысуаз аицлабрақәа рҟны аԥсуа спортсменцәа аиааира ргеит.

Сандро Ҵәыцьба муаитаи Аимабзиара Рзы ахраҿа ианашьан, Нестор Гадлиа – араӡны медал даԥсахеит,Дамир Аршба – муаитаи азы Аимабзиара Рзы Ахраҿа аҵьазтә медал ианашьан.

Аԥсны таитәи абокс Афедерациа апрезидент,Аԥсны еизгоу акоманда азыҟаҵаҩ хада Теимураз Гергедава иажәақәа рыла Аԥснынтәи ачемпионат ахь иалхын хә-ҩык аспортсменцәа: Сандро Ҵәыцьба, Нестор Гадлиа, Артиом Хачатариан, Ҭемыр Абыхәба, Дамир Аршба, Марсель Карагезиан.

«Сандро аиндаҭларақәа хԥа дрылахәын, урҭ зегьы рҿы аиааира игеит, урҭ рахьтә ҩба нокаутла, Урысҭәыла аспорт азҟаза истандарт наигӡеит. Нестор ԥшь-еиндаҭларак дрылахәын, урҭ рҟынтәи ҩынтә нокаутла аиааира игеит,» - ҳәа азгәеиҭеит аспортсменцәа разыҟаҵаҩ Ҭеимураз Гергедава.

Аиааира згаз

Тхеквондо азы

Урысҭәылазегьтәи тхеквондо азы аицлабрақәа рҟны аԥсуа спорстменцәа 15 медал иаԥсахеит.

Ԥхынҷкәынмза 8 рзы Москва ақалақь аҟны тхеквондо азы имҩаԥысыз аицлабрақәа рхы рыладырхәит Аԥсны,Урысҭәыла,Белорусиа, Ҟазахсҭан уҳәа атәылақәа рҟынтәи 2900-ҩык инарзынаԥшуа аспортсменцәа. Аԥсны ахьӡала иқәгылеит жәаҩык.

Актәи аҭыԥ ааныркылеит: Алим Барцыц, Сергеи Барцыц, Иасон Терзиан, Елизбар Ермолаев, Никита Кохан.

Аҩбатәи аҭыԥ ааникылеит Енвер Оҭырба.

Ахԥатәи аҭыԥ иаԥсахеит: Алим Барцыц, Рамина Атулиан, Руслан Трапизониан, Нарҭ Кокоськериа, Елизбар Ермолаев, Альберт Бабаиан, Енвер Оҭырба, Никита Кохан.

Аспортсменцәа зыҟаҵаҩцәас ирымоуп Тимур Барцыц, Едуард Арзуманиан, Никита Ухваков, Алиас Агрба, Саида Гунба.

АПСНЫМЕДИА
Ареспубликатәҳәынҳҳарратәусҳәарҳа «Аҳснымедиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

аҳел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҳыҳҳыҳ: Аҳсны, Аҳә аҳ, Ажәанба имҳа, 9

Аредактор хада
Ахра АНҲҲАБ

Агазеҳ адҳала иҳым астатиа ахәаредакциа иазшәаҳом. Агазеҳ ахә–20 мааҳ.